CONCEPT/NIETGETEKENDE Brandbrief naar aanleiding van onderzoek ZIKOS

Datum: 22 maart 2024

Aan: VNG/Staatssecretaris van VWS

Van: Bestuurlijk overleg G7/O2

Aanleiding

Op dinsdag 12 maart jl. presenteerde Jason Bhugwandass het rapport 'Eenzaam opgesloten-onderzoek naar de ervaringen van jongeren met ZIKOS'[1]. In het onderzoek beschrijven jongeren de praktijk van de afgelopen 10 jaar zoals zij deze op de ZIKOS afdelingen ervaren hebben. De verhalen zijn schokkend; het leefklimaat dat de jongeren beschrijven is uiterst repressief, er worden uitzonderlijk veel vrijheidsbeperkende maatregelen gebruikt en emotionele steun of een ondersteunende benadering ontbreekt. Pijnlijk duidelijk wordt hoeveel emotionele schade aan jongeren is toegebracht door het verblijf op deze groepen. Verblijf dat gemiddeld langer duurde dan de 3 maanden die voor de ZIKOS opname staat. We hebben als bestuurders jeugdzorg in de G7 (de zeven Gelderse jeugdregio's) / O2 (de twee Overijsselse jeugdregio's) met verbijstering kennis genomen van het rapport. Tegelijkertijd valt dit samen met knelpunten die al langer zichtbaar zijn in de hulp aan jeugdigen met complexe problematiek. Door de actualiteit van dit rapport voelen we urgentie om deze gebeurtenissen te benutten en een tweetal zaken onder uw aandacht te brengen. Het moet namelijk echt beter.

Integrale hulp

Talrijke inspectierapporten, onderzoeken en verhalen van ervaringsdeskundigen laten zien dat het in de hoogspecialistische jeugdzorg niet goed gaat. Eén van de punten waarop het misloopt is het ontbreken van passende behandeling in verblijf. Kinderen wachten soms maandenlang op de juiste therapie of behandeling[2] en/of worden veelvuldig overgeplaatst naar andere voorzieningen. Er is veel behoefte aan passende hulp bij verslaving en psychiatrische problematiek maar jongeren krijgen deze hulp niet. De G7 is al ruim anderhalf jaar zeer intensief bezig, samen met de benodigde partners uit de domeinen J&O, LVB, jeugd-GGZ, verslavingszorg en forensische zorg, om die broodnodige samenwerking en het toevoegen van de passende zorg te regelen. Dat betekent dat alle partijen, dus zowel regio's, verwijzers als aanbieders, zich verplichten samen zorg te bieden op alle problematieken. Ook de twee jeugdzorgregio's in Overijssel voeren beleid dat gebaseerd is op deze visie. Dit betekent: indiceren op basis van een Verklarende Analyse, expertise toevoegen waar dat nodig is, opvolgende zorgtrajecten voorkomen dan wel tijdig doorbreken (matched care in plaats van stepped care), altijd contact met het kind maken en ieder kind een perspectief geven. We denken dat deze manier van werken, die in de G7 in de vorm van Essentiele Functies per 1 januari 2025 van start gaat, ook noodzakelijk is voor de jeugdigen die nu bij JeugdzorgPlus en/of ZIKOS groepen aangemeld worden of daar verblijven.

[1] Uitkomsten onderzoek Zikos-afdelingen: voorlopig opnamestop | VNG

[2] Factsheet Onvoldoende passende hulp in de JeugdzorgPlus | Rapport | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl)

Structurele financiering

Staatssecretaris van Ooijen heeft in 2022 de opdracht gegeven de gesloten jeugdzorg voor 2030 af te bouwen en om te bouwen naar kleinschalige voorzieningen[3]. Hoewel we de financiële uitdaging zeer spannend vinden. staan wij hier als G7/O2 volledig achter. Uit steeds meer onderzoeken[4] blijkt dat residentieel verblijf, en specifiek daarbinnen de JeugdzorgPlus, schadelijk is en tot extra beschadiging leidt. We streven ernaar om minder kinderen uit huis te plaatsen. De cijfers laten zien dat de instroom JeugdzorgPlus in de afgelopen jaren flink gedaald is. Voor de kinderen die nog wel een vorm van residentiele jeugdhulp nodig hebben zien we kleinschaligheid als een belangrijke factor om de zorg persoonlijker te maken waardoor er veel minder tot geen repressie meer nodig is in de toekomst. Daarnaast zal er geïnvesteerd moeten worden in het personeel, het werkklimaat en in het leveren van integrale zorg en hebben we te maken met stevige huisvestingskosten van de huidige voorzieningen.
De SPUKs voor af- en ombouw naar kleinschaligheid hebben deze beweging deels mogelijk gemaakt. Daarnaast heeft de SPUK voor de Bovenregionale Expertisenetwerken bijgedragen aan het openen van alternatieve voorzieningen. Daar zijn we blij mee want in de gemeentefinanciën hadden en hebben we de financiële ruimte voor innovatie niet, aangezien er op de lopende jeugdzorgkosten al fikse tekorten zijn.

Ondanks deze SPUKs missen wij een belangrijke component om de toekomstige missie voor kleinschalige, persoonlijke en integrale zorg te realiseren: de structurele meerkosten van kleinschaligheid, zowel voor de resterende kleinschalige JeugdzorgPlus als voor de alternatieve residentiele plekken.
We zien in 2024 tariefstijgingen ten opzichte van 2023 van 70%. Deze stijging is zó fors dat we dit met ons streven naar minder uithuisplaatsingen niet kunnen compenseren. Anders gezegd: de prijsstijgingen overvleugelen de volumevermindering. Hier ontstaan in 2024 al tekorten door. Onderstaand staatje met de oude tarieven en de nieuwe tarieven uit een onderzoek van KPMG[5] laat dit zien:

	Tarief grootschalig in berekening 2022	Bandbreedte tarieven kleinschalig in berekening 2024 (tarief per jeugdige per jaar)
JeugdzorgPlus	€147.150	€228.00- €358.000
Open 3-Milieu	€107.469	€177.000-€299.000

[3] Kamerbrief passende zorg voor jeugdigen die bescherming en veiligheid nodig hebben | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
[4] 'Betrek mij gewoon!' | Rapport | Rijksoverheid.nl
[5] Een verkenning naar de kosten van af-en ombouw van gesloten jeugdhulp en op te bouwen varianten | Rapport | Rijksoverheid.nl

De bandbreedte uit 2024 kunnen wij bevestigen met een intensiteiten-kostprijsmodel voor residentiele jeugdzorg dat wij recent met de hoogspecialistische aanbieders in de G7 hebben ontwikkeld. Daarbij zijn we uitgegaan van reële tarieven. We delen graag onze inzichten met u en de rest van het land. De conclusie blijft hetzelfde als wat we nu al in 2024 ervaren: met deze grote tariefstijgingen ontstaan er tekorten die te groot zijn om te compenseren door verminderen van uithuisplaatsingen, zowel op korte als op lange termijn. De nu voorziene structurele compensatie van 74 miljoen is hoogst waarschijnlijk onvoldoende.

Hetzelfde KPMG onderzoek toont aan dat het inschatten van de structurele kosten van de alternatieven nu niet mogelijk is. Het zorgaanbod is nog niet volledig uitgedacht en er is onduidelijkheid over de gewenste capaciteit waardoor een betrouwbare raming van de kosten en omvang van de op te bouwen alternatieven nu niet te maken is. Wat we ervaren hebben is dat het opbouwen van alternatieven door aanloopkosten en leergeld kostbaar is en dat gemeenten hier geen budget voor hebben kunnen reserveren of beschikbaar hebben. De urgentie is er wel. De JeugdzorgPlus krimpt snel en de ontwikkeling van alternatieven verloopt wisselend en nog traag. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd waarschuwde onlangs nog voor het te snel afbouwen van gesloten jeugdzorg zonder opbouw van alternatieven[6].

Wat nu nodig is:

1. Het onderzoek 'Eenzaam opgesloten-onderzoek naar de ervaringen van jongeren met ZIKOS' vraagt om een stevige, gecoördineerde en onderbouwde visie naar alternatieven voor jongeren met een (acute) psychiatrische crisis in combinatie met gedragsproblemen. We denken dat integrale hulp hier een onderdeel van moet zijn en vragen de VNG om een taskforce in te stellen bestaande uit o.a. ervaringsdeskundigen, wetenschappers, vakinhoudelijk deskundigen om binnen 8 weken met een advies te komen. Onderdeel van deze opdracht moet zijn dat in ieder geval de High Intensive Care units voor J-GGZ meegenomen worden in deze visie aangezien zij dezelfde jongeren zien en een bijdrage kunnen leveren aan een integrale aanpak.

2. We vragen om flexibele financiële afspraken die het voor gemeenten mogelijk maken om alternatieven voor JeugdzorgPlus te ontwikkelen zodat we kleinschalige, persoonlijke en integrale zorg structureel kunnen bekostigen. Kleinschalige woonvormen opbouwen vraagt ontwikkeltijd, ontwikkelruimte, flexibiliteit en financiële ruimte. Zoals de Hervormingsagenda al stelt: Terugdringen en transformeren van residentiële jeugdhulp vergt tijd en investeringen. De opbrengsten zijn weliswaar veelbelovend, maar de omvang en het tempo onzeker. Dit vereist landelijke regie, een adaptieve veranderstrategie met partners en de bereidheid op basis van de realisatie het plan bij te stellen.

[6] Zorgen over om- en afbouw JeugdzorgPlus (gesloten jeugdzorg) | Nieuwsbericht | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl)

Uiteraard zijn wij bereid toelichting te geven en in gesprek te gaan over bovenstaande punten of een bijdrage te leveren aan (de totstandkoming van) bovengenoemde taskforce.

Hoogachtend,

Ingrid Timmer
Voorzitter G7 Bestuurlijk Overleg